

פטור הכובש, שהיה לו לנכבש להסתלק, הרי למדנו את דינו הראשון של רבה.

וזה שאמר רבה, שאם הניח גחלת על בגדו, חייב, ואין אומרים שבשתיקתו מחל לו, תנינא לה בהא דתנן לקמן צב א:

האומר לחבירו: "קרע את כפותי", או שאמר לו: "שבר את כדי", חייב הקורע או השובר, ואין בכלל דבריו מחילה על התשלום.⁽¹⁰⁾

זה שאמר רבה שאם הניח גחלת על לבו ולא סלקה, פטור המניח, תנינא לה בהא דתנן בסנהדרין עו ב:

כבש עליו לתוך האור, הכניס אדם את ראשו של השני לתוך שריפה, או שכבש עליו לתוך המים, ואינו יכול לעלות משם, ומת, כלומר: החזיק בו עד שנשרף או מת, חייב הכובש.

אבל אם דחפו לתוך האור או לתוך המים, ויכול הנכבש לעלות משם, ולא עלה ומת,

בגדו?!

ותירצו: היה פשוט לגמרא, שמעל בשרו יסיר את הגחלת ומעל בגדו לא יחשוש להסיר, ולא הוצרכו להוכיח אלא שלא תאמר: שתיקתו היא הוכחה שדעתו לפטור את המזיק, ועל זה הוכיחו מפרק החובל, שאפילו אם ציוה אותו לקרוע הוא מתחייב, וכל שכן אם רק שתק, ועל פי זה נתבאר בפנים.

ותמהו האחרונים: הלא בסוף פרק החובל אמרינן, דהך משנה איירי דוקא אם אתא לידו של המזיק בתורת שמירה, אבל אם אינו שומר, אף אם לא אמר לו "על מנת לפטור" הרי הוא פטור, ואם כן איך מוכיחה הגמרא מהמשנה שהוא חייב אף באופן שאינו שומר?!

וב"חידושי רבי שמעון" [סימן כה], תירץ על פי דברי ה"קצות החושן" [רמא א], שביאר את דברי הגמרא שם, שלענין כוונה לפוטרו אין חילוק בין אם היה שומר או לא, ולעולם אין כוונתו לפטור, ומה שהוא פטור כשאמר לו "קרע כסותי" כשאינו שומר, הוא משום שהוא "מזיק ברשות", ו"מזיק ברשות" אין לו שם "מזיק", ולכן כשאתא לידיה בתורת שמירה, נהי דאין לו שם של מזיק, מכל מקום חייב מדין שומר, אם לא שהתנה בהדיא "על מנת לפטור".

ואם כן הכא הרי אין שייך לפוטרו משום "מזיק ברשות" שהרי לא אמר לו "הנח גחלת על

יוסף": שהיה לו לסלק, שאין דרך העולם למסור נפשם כדי לחייב אחרים, הלכך איהו אפסיד אנפשיה.

ולהלן ד"ה עבדו כגופו דמי, כתב ה"נמוקי יוסף": כיון דמצי העבד לסלקה, לאו גיריה דמזיק נינהו, וראה בהערה להלן.

ב. כתב הרא"ש: פטור — אפילו אם התרוהו וקבל עליו התראה, דלפי סברת העולם, היה לו לסלק, ולא להניח לעצמו למות, כדי שיהרג חבירו; וראה בתוספות, שאפילו אם הניח על בשרו, והזוק, פטור המניח, מטעם דהיה לו לסלק את הגחלת.

ג. וראה ב"חידושי רבי שמעון" סימן כה, שכתב בטעם הפטור, שאם היה יכול להסיר מעצמו את הגחלת ולא הסיר, נחשב כאילו הרג את עצמו; אך ב"אבן האזל" [חובל ומזיק ד כב] כתב בטעם הפטור, שהוא משום שמצד האומדנא לא היה עומד ליהרג, כיון שבודאי יסיר מעצמו את הגחלת, וילפינן מקרא ד"באבן או באגרוף" [שמות כא יח], שאינו מתחייב אלא כשיש אומדנא שימות מהכאתו; [ונפקא מינה בין הטעמים: אם הנהרג אמר לו שיתן גחלת על לבו].

10. הקשו התוספות: היכי מיייתי ראייה, דלמא שאני הכא שהיה לו להסיר את הגחלת מעל